

УДК 371.3:911.3:33;911.3:30(100)

Степанець І.О.,
аспірант кафедри економічної та соціальної географії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МОЛОДІ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розкрито взаємозв'язки молоді, передусім студентства, з органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Проведено власне суспільно-географічне дослідження, проаналізовано дані, які інтерпретують позицію студентства щодо ефективності роботи органів місцевого самоврядування в регіональному контексті. Результати дослідження мають практичну цінність та можуть бути використані органами місцевого самоврядування або молодіжними організаціями в подальшій діяльності.

Ключові слова: територіальна організація влади, децентралізація влади, реформа місцевого самоврядування, молодь, органи місцевого самоврядування.

В статье раскрыты взаимосвязи молодежи, в первую очередь студенчества, с органами местного самоуправления в условиях децентрализации власти. Проведено собственное общественно-географическое исследование, проанализированы данные, которые показывают позицию студенчества относительно эффективности работы органов местного самоуправления в региональном контексте. Результаты исследования имеют практическую ценность и могут быть использованы органами местного самоуправления или молодежными организациями в дальнейшей деятельности.

Ключевые слова: территориальная организация власти, децентрализация власти, реформа местного самоуправления, молодежь, органы местного самоуправления.

Stepanets I.O. REGIONAL MEASUREMENT OF THE INTERCONNECTION OF YOUTH AND LOCAL SELF-GOVERNMENT: SOCIO-GEOGRAPHICAL RESEARCH

The author revealed in the article the students' interconnections with local governments in the conditions of decentralization of power. The author conducted his own socio-geographical research, analyzed the data that shows the students' opinion to the effectiveness of the work of local self-governments at the regional level. The results of the research have a practical value and can be used by local governments or youth organizations for project work.

Key words: territorial organization of power, decentralization of power, local governments reform, youth, local governments.

Постановка проблеми. Територіальна організація влади в Україні – це важливий аспект сучасних суспільно-географічних досліджень. На даний час активно реалізується реформа місцевого самоврядування з децентралізації влади. Дана реформа є не лише важливим соціально-політичним кроком влади, а й активним каталізатором трансформації територіальної організації влади та, можливо, у майбутньому, навіть змін адміністративно-територіального устрою країни. Не варто ідеалізувати реформу місцевого самоврядування, адже, як і будь-яка модель чи схема, вона має дефекти, наявні під час практичної реалізації. Це є абсолютно нормальним і може свідчити лише про те, що реформа дійсно працює, а не лише задекларована на папері. У зв'язку з різним трактуванням реформи й іншими чин-

никами населення регіонів своєрідно сприймає нововведення. З одного боку, ми можемо спостерігати в мережах та пресі чималу кількість позитивних відгуків, з іншого боку – достатню кількість критики. Місцеві жителі є основними суб'єктами здійснення контролю діяльності органів місцевого самоврядування в об'єднаних територіальних громадах. Саме тому ефективна комунікація між місцевою владою та населенням є надзвичайно необхідною. Особливо варто звернути увагу на молодь. Адже саме вона є активною категорією населення, яка прагне змін і розвитку [2; 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика децентралізації влади, співпраці місцевого самоврядування та населення цікава для дослідників різного профілю. Варто зазначити роботи Ю. Ганущака, Т. Гладкої,

І. Грицака, В. Мельниченка, В. Негоди, А. Ткачука й ін. Чимало географів-науковців також мають напрацювання щодо впливу децентралізації влади на адміністративно-територіальний устрій, регіональне управління, розвиток регіонів і територіальної організації влади. Доцільно згадати роботи М. Дністрянського, А. Мельничука, Я. Олійника, П. Остапенка, М. Пістуна й ін.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити взаємозв'язки молоді, передусім студентства, з органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Співпраця з молоддю є важливим комунікаційним елементом у системі «населення – місцеве самоврядування». На національному рівні взаємозв'язки з молоддю визначаються відповідними нормативно-правовими актами у сферах регулювання державної молодіжної політики. Зазвичай ідеться не лише про закони чи підзаконні акти, а й про стратегію розвитку співпраці державної влади та молоді, студентства, молодіжних громадських організацій тощо. На регіональному рівні органи місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій формують власні вектори розвитку взаємозв'язків із молоддю, зазвичай спираючись на доктрини національного рівня [1; 3].

Одним із завдань нашої роботи є аналіз з погляду молоді, а саме студентства, ефективності роботи органів місцевого самоврядування та їх співпраці з молоддю в умовах децентралізації влади.

Для виконання поставлених цілей ми провели пілотне соціологічне опитування студентів на національному рівні. У даній публікації ми розглядаємо результати в регіональному вимірі, тому аналізуємо дані анкетування із трьох опорних регіонів: Закарпатської, Київської та Херсонської областей.

Ми обрали дані регіони через нижчезазначене. По-перше, важливо було зберегти репрезентативність, адже кількість студентів, які навчаються в областях, а отже, і анкет респондентів приблизно однакова. По-друге, дані регіони є цікавими з погляду їхнього географічного положення. Це області, які межують з іншими країнами (Херсонська область є прикордонною до тимчасово окупованої

Російською Федерацією території півострова Крим), отже, молодь має можливості комунікації із закордонними представниками різних країн. Цікаво, настільки географічні особливості, зокрема географічне положення регіону, впливають на думку респондентів щодо проблем місцевого самоврядування й ефективності роботи його органів в умовах децентралізації влади?

Також, під час суспільно-географічного дослідження ми ставили перед собою інші завдання, зокрема, дізнатися, чи володіє студентство інформацією про децентралізацію влади, чи розуміє воно сутність даного процесу, які, на думку респондентів, мають бути основні напрями діяльності оновленого місцевого самоврядування тощо.

Для даного дослідження було опрацьовано 102 анкети, дані збиралися як у паперовому форматі, так і в електронному (Google Форма). В опитуванні взяли участь студенти майже 10 навчальних закладів, вік респондентів – від 16 до 23 років. Гендерні показники майже рівні, респондентів жіночої статі – 51%, чоловічої – 49%. Незважаючи на те, що здебільшого основною складовою частиною регіональних ВНЗ є представники цього ж регіону, географія анкетування виявилася досить широкою. Окрім представників Закарпатської, Київської та Херсонської областей, участь в опитуванні взяли студенти родом з Автономної Республіки Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Харківської, Херсонської та Чернівецької областей.

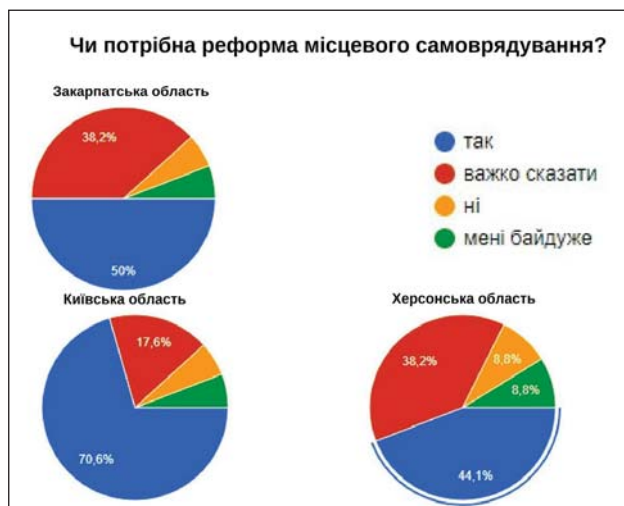
Нас цікавило, чи вважає молодь, що місцеве самоврядування потребує змін, більше половини опитаних респондентів підтримують тезу, що органам місцевого самоврядування реформа потрібна (табл. 1).

Таблиця 1

Потреба в реформі місцевого самоврядування

	так	важко сказати	ні	мені байдуже
відсоток респондентів	55,9	30,4	6,8	6,8

Якщо врахувати регіональний контекст, то за результатами анкетування найбільша кількість респондентів, які вважають, що реформа місцевого самоврядування необхідна, у Київській області, найменша – у Херсонській. Однаковий відсоток студентів і в Закарпатській, і в Херсонській областях не можуть дати однозначної відповіді.

Діаграма 1. Потреба в реформі місцевого самоврядування, на думку студентів

Під час досліджень нам було важливо зрозуміти, наскільки тісно співпрацює молодь з органами місцевого самоврядування, адже, з одного боку, є думка, що саме молодь, насамперед студентство, є лідером змін у суспільстві, з іншого боку, є стереотип, що в даний час молодь нестійка до кризових ситуацій і характеризується пасивністю. Результати показали, що 21,7% усіх опитаних якимось чином співп-

рацювали з органами місцевого самоврядування. Найактивнішими виявилися студенти ВНЗ Київської області, найбільш пасивними – Закарпатської, але варто зазначити, що в Херсонській області кількість опитаних, які взагалі не цікавляться роботою органів місцевого самоврядування, найбільша (табл. 2).

Що стосується реформи місцевого самоврядування, то варто додати, що цікавляться даним питанням 12,7% респондентів, володіють загальною інформацією – 55,8%, не знаходили достовірної інформації та не цікавляться взагалі питанням децентралізації по 10,8% респондентів, важко відповісти – 9,8%.

Також додамо, що 50,9% респондентів стверджують, що розуміють суть поняття «децентралізація влади», не визначилися – 29,4%, не розуміють даного терміна – 12,7%, взагалі не цікавляться децентралізацією влади – 6,9% респондентів. Важливо визначити, чи дійсно опитувані, які стверджують, що розуміють суть поняття «децентралізація влади», усвідомлюють його значення. Це ми намагалися зробити за допомогою питань-фільтрів. На жаль, маємо зазначити, що серед опитаних респондентів, які стверджували, що розуміють сутність поняття «децентралізація влади», лише 42,3% змогли підтвердити дане твердження. Отже, зважаючи на такий відсоток, просвітницька кампанія щодо реформи місцевого самоврядування серед молоді має місце. Розглянемо регіональний контекст (табл. 3).

Як бачимо, лише приблизно половина респондентів стверджують, що розуміють сутність децентралізації влади, насправді реальна кіль-

Таблиця 2

Співпраця студентів з органами місцевого самоврядування*

	Респондент співпрацював, був членом місцевої ради або балотувався	Респондент співпрацював, здійснював громадський контроль, подавав петиції	Респондент співпрацював з ОМС в окремих проектах	Респондент не співпрацював з ОМС, але цікавиться їхньою роботою	Респондент не співпрацював з ОМС та не цікавиться їхньою роботою
Відсоток респондентів (всього)	3	4	14,7	45	33,3
Закарпатська область	–	2,9	8,8	58,8	29,4
Київська область	5,9	5,9	23,5	41,2	23,5
Херсонська область	2,9	2,9	11,8	29,4	52,9

* Дані по регіонам рахувалися по відношенню до кількості анкет, зібраних у області, загальний відсоток рахувався у пропорції до усіх учасників опитування

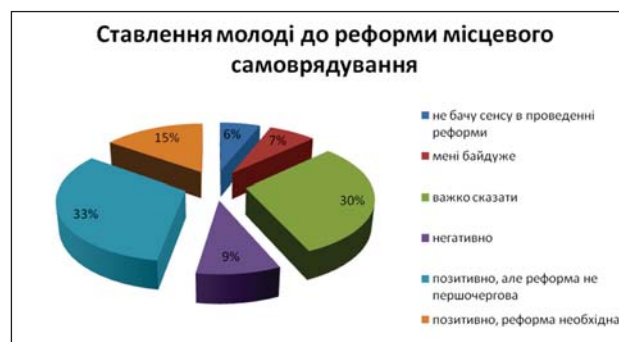

кість менша майже вдвічі. Це може означати, що молодь у всіх трьох регіонах потребує якісної інформації про реформу місцевого самоврядування, адже через брак знань або хибні уявлення молоддю легко маніпулювати. Варто зазначити, що рівень байдужого та незацікавленого студентства в кожному регіоні менший 10%, отже, місцевому самоврядуванню дійсно є з ким співпрацювати.

Також важливо оцінити, наскільки молодь прихильна до реформи місцевого самоврядування. Результати показали, що приблизно 48% опитаних студентів позитивно ставляться до децентралізації влади. Якщо брати регіональний контекст, то матимемо такі показники: Закарпатська область – 35,3% опитаних позитивно ставляться до реформи, 11,8% взагалі вважають реформу місцевого самоврядування першочерговою. Херсонська область вирізняється найменшою кількістю абсолютних прихильників реформи, лише 8,8% опитаних вважають, що реформа є надзвичайно необхідною, проте маємо зазначити, що загальна кількість прихильників децентралізації влади на Херсонщині – 38,2%. Найбільш оптимістично налаштовані студенти Київської області, серед яких 73,5% опитаних позитивно сприймають децентралізацію влади (діаграма 2).

Реформа місцевого самоврядування стосується багатьох структур, цікаво було дізнатися думку респондентів щодо того, на які саме населені пункти децентралізація вплинула передусім. Впливу зазнали як міські, так і сільські населені пункти – 33,3% опитаних, 31,4%

студентів переконані, що саме сільські населені пункти зазнали найбільшого впливу реформи місцевого самоврядування, 10,9% стверджують, що найбільшого впливу зазнали міста, 24,5%, що міста – обласні центри.

Діаграма 2. Ставлення молоді до реформи місцевого самоврядування

Експерти називають однією з переваг децентралізації можливість об'єднаних територіальних громад користуватися програмами міжнародної технічної допомоги, залучати донорів для вирішення певних проблем або подавати на гранти проекти, які спрямовані на розвиток території. Молодь – це категорія населення, яка найбільш орієнтована на комунікацію із зовнішнім світом. Тому окремим блоком анкети були питання, чи відомі респондентам міжнародні програми технічної допомоги для підтримки реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади, чи знають студенти, що це?

Маємо зазначити, що 13,8% опитаних взагалі не знають, що таке міжнародні програми

Таблиця 3

Розуміння молоддю сутності децентралізації влади*

	Респондент стверджує, що розуміє поняття «децентралізація влади»	Респондент дійсно розуміє, що таке децентралізація влади	Респонденту важко відповісти	Респондент не розуміє, що таке децентралізація влади	Респондент не цікавиться децентралізацією влади
Відсоток респондентів (всього)	50,9	42,3	29,4	12,7	6,9
Закарпатська область	47,1	38,2	26,5	17,6	8,8
Київська область	47,1	44,1	35,2	11,8	5,9
Херсонська область	61,8	47,1	23,5	8,8	5,9

* Відсоток осіб, які стверджують, що розуміють сутність поняття «децентралізація влади»

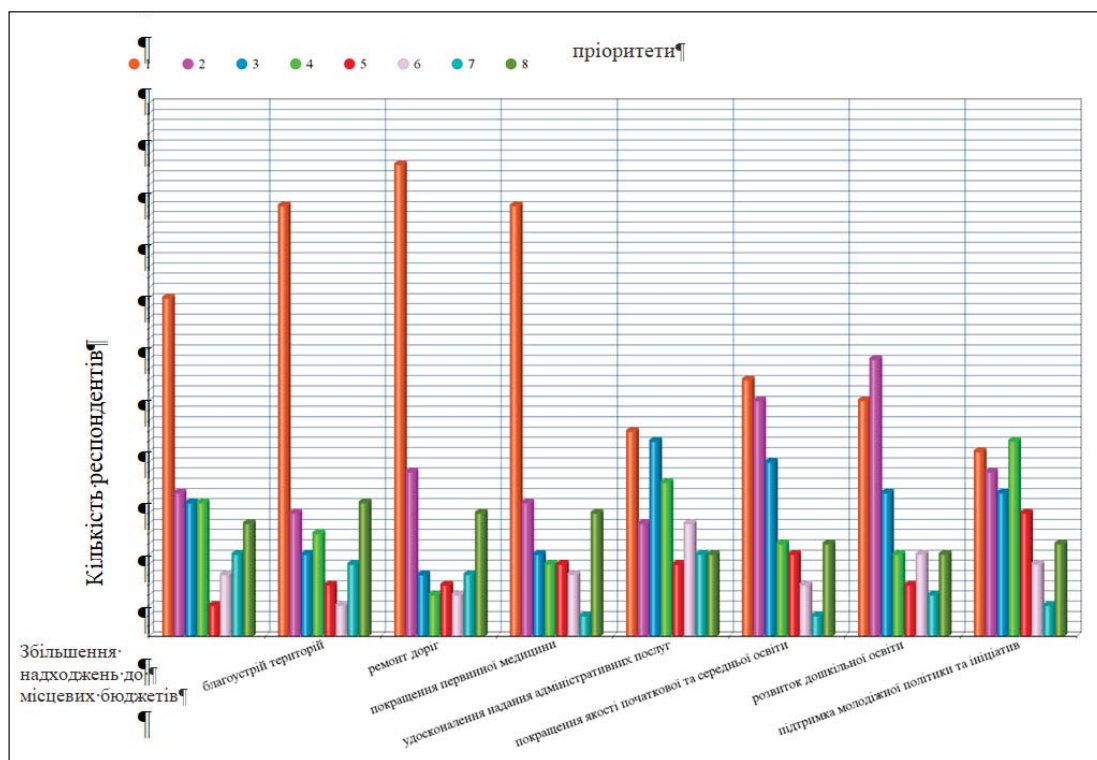
технічної допомоги, важко відповісти 21,5% респондентів, 17,6% опитаних знають про міжнародні програми технічної допомоги для підтримки розвитку місцевого самоврядування й орієнтуються в програмах, фондах та інституціях, 47,1% студентів розуміють, що таке міжнародні програми технічної допомоги, але, на жаль, не можуть назвати жодної програми, яка була б пов'язана з регіональним розвитком, децентралізацією або об'єднаними територіальними громадами.

Респонденти з усіх регіонів називали такі програми, як: DESPRO, DOBRE, UNDP, PULSE, U-LEAD, Підтримка політики регіонального розвитку в Україні (ППРПУ), проект «Пульс», «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» тощо. Найбільш обізнаними були студенти Київської області, найменшу кількість партнерських програм та інституцій назвали студенти із Закарпатської області.

У процесі дослідження ми зробили акцент на блок питань, пов'язаний із пріоритетними напрямами діяльності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Респондентам пропонувалося оцінити певний список завдань, з якими мають справу органи

місцевого самоврядування, за шкалою від 1 до 8, де 1 – найбільш пріоритетне завдання, а 8 – проблема, яка не потребує негайного втручання органів місцевого самоврядування. Студентам пропонувалися такі напрями роботи, як: збільшення надходжень до місцевих бюджетів, поліпшення благоустрою територій, ремонт доріг та розвиток транспортної інфраструктури, покращення первинної медицини, удосконалення системи надання адміністративних послуг, покращення якості початкової та середньої освіти, розвиток дошкільної освіти, підтримка молодіжної політики та молодіжних ініціатив. На діаграмі 3 зображений загальний аналіз даних, отриманих від усіх респондентів. Як бачимо, молодь вважає, що найбільш пріоритетними задачами для вирішення органами місцевого самоврядування є ремонт доріг, благоустрій територій, покращення первинної медицини (розвиток ФАПів, амбулаторій тощо).

Якщо йдеться про регіональний зріз, зазначимо, що для респондентів із Закарпатської та Херсонської областей ключові пункти збігаються із загальними, для Київської області показники частково відрізняються, адже

Діаграма 3. Пріоритетні завдання для органів місцевого самоврядування

респонденти вважають, що, окрім покращення благоустрою та первинної медицини, варто звернути увагу на збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Якщо йдеться про регіональний зріз, зазначимо, що для респондентів із Закарпатської та Херсонської областей ключові пункти збігаються із загальними, для Київської області показники частково відрізняються, адже респонденти вважають, що, окрім покращення благоустрою та первинної медицини, варто звернути увагу на збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Висновки із проведеного дослідження.

Проблема комунікації органів місцевого самоврядування та населення є гострою та неординарною темою, особливо коли йдеться про таку категорію населення, як молодь. Наша ключова мета полягала в тому, щоб з'ясувати, наскільки молодь обізнана в основах реформи місцевого самоврядування, чи готова вона співпрацювати з місцевою владою, як оцінює ефективність роботи органів місцевого самоврядування. Ми опитали студентів трьох областей: Закарпатської, Київської та Херсонської.

Як показали результати дослідження, незважаючи на географічне положення регіонів, молодь має спільні погляди на розвиток місцевого самоврядування в умовах децентралізації. Варто зазначити, що в кожній області ключовими проблемами, якими першочергово мають вирішити органи місцевого самоврядування, є розвиток транспортної інфраструктури та покращення благоустрою територій. На жаль, маємо зауважити, що спільним для кожного регіону є той факт, що молодь не володіє достатньою кількістю якісної інформації про реформу, а також не розуміє повною мірою сутності децентралізації влади, отже, у кожному регіоні місцевому самоврядуванню доцільно проводити масштабну просвітницьку кампанію серед населення. Зауважимо, що більш обізнаними в даному питанні були рес-

понденти з Херсонської області, однак саме в цьому регіоні найменший серед опитаних відсоток переконаних у доцільності реформування місцевого самоврядування. Найбільш оптимістично щодо децентралізації влади налаштовані респонденти Київської області, вони також найактивніше співпрацюють з органами місцевого самоврядування, знають про регіональну та міжнародну співпрацю в межах програм міжнародної технічної допомоги. Найбільш пасивними та незацікавленими, за результатами опитування, виявилися студенти із Закарпатської області.

Також варто зазначити, що в усіх регіонах великий відсоток респондентів не визначилися зі ставленням до реформи та діяльності органів місцевого самоврядування. Це означає, що саме така категорія опитаних найбільш вразлива до інформаційних атак і провокацій, тому місцевому самоврядуванню варто переглянути принципи власної молодіжної політики та підтримки розвитку молодіжних ініціатив, аби зацікавити більшу кількість молоді у співпраці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Співпраця органів влади та інститутів громадянського суспільства у сфері державної молодіжної політики в Україні: наук. розробка / авт. кол.: Є. Бородін, І. Хохрякова, Т. Тарасенко та ін. К.: НАДУ, 2012. 56 с.
2. Олійник Я., Пістун М., Мельничук А. Про стратегію регіонального розвитку України: суспільно-географічний аспект. Економіка України. 2015. № 12. С. 39–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_12_5.
3. Степанець І. Зайнятість молоді в умовах децентралізації влади в Україні: суспільно-географічне дослідження. Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. Вип. 793: Географія. С. 41–46.
4. Степанець І. Теоретичні та нормативно-правові основи територіальної організації влади в Україні. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Географія». 2016. Вип. 28. № 3–4. С. 125–133.